

SABAHATTİN ALİ'NİN KAĞNI HİKÂYESİYLE NÂZİM HİKMET'İN KUVAYI MİLLİYE DESTANINDA KAĞNI ÖGESİ ETRAFINDA KİMİ METİNLERARASILIKLAR

Cafer Gariper*

Özet: Daha önce sanat eseri ortaya koyan ve yaşça daha büyük olan yazar ve şairler kimi zaman daha genç yazar ve şairlerden etkilenir. Nâzım Hikmet'le Sabahattin Ali arasında da *Kağni* hikâyesiyle *Kuvayı Milliye* destanı çerçevesinde böyle bir ilişkiden söz etmek mümkündür. Bu yazıda Sabahattin Ali'nin *Kağni* hikâyesinin bir kesitinden izler taşıyan *Kuvayı Milliye* destanı metinlerarasılık çerçevesinde etki, gizli alıntı, aşırma / intihal konuları bağlamında sorgulanmakta, kimi görüş ve varsayımlarda, çıkarımlarda bulunulmaya çalışılmakta, küçük bir metin kesiti çevresinde sanatın / edebiyatın temel problemlerinden biri tartışmaya açılmak istenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sabahattin Ali, Nazım Hikmet, Kağni, Kuvayı Milliye, metinlerarasılık, bilinçaltı anımsama.

SOME SIMILARITIES ABOUT THE ITEM OF KAĞNI IN THE EPIC OF KUVAYI MİLLİYE
BY NAZİM HİKMET TOGETHER WITH THE STORY OF KAĞNI (THE TUMBREL)
BY SABAHATTİN ALİ

Abstract: The authors and the poets, who have presented a work of art before and who are elder, are sometimes impressed by the authors and the poets who are younger. It is possible to talk about the connection between Nazım Hikmet and Sabahattin Ali within the frame of the epic *Kuvayı Milliye* and the story *Kağni*. In this article, the epic of *Kuvayı Milliye* that bears traces from a section of the story *Kağni* by Sabahattin Ali has been discussed in terms of the issues of impression and plagiarism within the frame of intertextuality, some opinions, assumptions and inferences are tried to be produced, one of the basic problems of the art/ literature is desired to be opened to discussion around the section of a small text.

Keywords: Sabahattin Ali, Nazım Hikmet, Kağni, Kuvayı Milliye, intertextuality, remembering the subconscious.

Sanat, edebiyat alanında önceki kuşaktan olan veya daha önce kalem ürünü ortaya koymaya başlayan sanatkârların daha sonraki dönemlerde veya yıllarda eser ortaya koyan sanatkârları etkilediği durumlarla sık karşılaşılır. Yeni

* Yrd. Doç. Dr., SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. cafergariper@fef.sdu.edu.tr

kuşaktan veya daha geç eser veren sanatkârların kendisinden önceki kuşaktan olan veya daha erken eser veren sanatkârları etkilediği durumlarla ise daha az karşılaşılır. Türk edebiyatında sonraki kuşaktan yazar ve şairlerin önceki kuşaktan yazar ve şairleri kimi kalem ürünleriyle etkilemesinin çeşitli örneklerine rastlanır. Bunlar arasında Bakî-Zatî, Abdülhak Hâmit-Nâmık Kemal, Memenlizade Mehmet Tahir-Abdülhak Hâmit vb. adlar sayılabilir. Sabahattin Ali-Nâzım Hikmet arasında da, *Kağnı* hikâyesiyle *Kuvayi Milliye* destanı bağlamında bir metin kesiti çerçevesinde, böyle bir etkiye(n)meden /metinlerarası ilişkiden söz etmek mümkün görünmektedir. Bu yazıda Sabahattin Ali'nin *Kağnı* hikâyesiyle Nâzım Hikmet'in *Kuvayi Milliye* destanında yer alan iki metin kesiti arasındaki ilişkiler ağı ele alınmaya, iki metin kesiti arasındaki benzerlikler üzerine görüş getirilmeye çalışılacaktır.

Bir edebiyat metni, kendinden önce yazılmış metinlerle kurduğu ilişkiler ağıyla varlık kazanır. Çünkü daha önce yazılmış metinler veya söylenmiş sözler, sonraki metinler veya sözler için sürekli model / örnek / kaynak metin durumundadır. Her yeni yazı, önceki yazı ya da yazılardan bilinçli veya bilinçsiz izler taşır, kendinden önce yazılmış metinlerle söyleşime girer. Yeni yeni bağdaşımalarla ve yeni bağlamlarda ortaya çıkar. Çünkü yazmak, sürekli bir metinlerarasılık etkinliğinde bulunmak, başka metinlerle diyalog hâlinde olmak demektir. Bunun bir yöntem olarak kullanıldığı metinlerle karşılaşıldığı gibi, teorik arka planını araştıran kimi edebiyat bilimcilere de rastlanır. Bu alanda Heidegger, Bakhtin ve Kristiva olmak üzere üç adın öne çıktığı görülür.

Bilindiği üzere Heidegger felsefesinin kuruluşu açısından eski Yunan filozofları ile diyalog önemli bir yer tutar. Onun, *Devlet* ve *Theaitetos* gibi iki önemli Platon metnini ele alan *Hakikatin Esası* adlı eseri, bu kurucu diyalogun gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Heidegger, eserini Platon'la kurduğu diyalog / metinlerarası ilişkiler ağı üzerine inşa eder. Söz konusu eserler üzerinden Platon'la diyaloga girerek kendi eserine varlık kazandırır.

Heidegger'in felsefî metinler üzerinden geliştirdiği diyalogu anıştıran şekilde Mihail Bakhtin'in *söyleşimsellik* (dialogism) kuramına göre metinler birbiri arasında söyleşime girer, birbirine göndermede bulunur. O, yalnızca Âdem'in söyleşimci yöntemden kurtulabildiğini ileri sürer: " 'Söylemin söyleşimci yönü her söyleme özgü bir olgudur. (...) Nesneye olan tüm yollar üzerinde, tüm yönlerde söylem 'ayrışık', bir başka söyleme rastlar, ve onunla yoğun ve canlı bir etkileşime girmekten kendini kurtaramaz. (...) Yalnızca 'yalnız- Âdem' bütünüyle söyleşimci yöntemden kurtulabilir..."¹ Metinlerin birbiriyle olan ilişkiler ağına dikkat çeken Bakhtin, "bir metnin daha önce ya da kendi döneminde yazılmış öteki metinleri özümlediğini, hatta kimi zaman onlara yanıt olduğunu"² ileri sürer.

Bakhtin'in *söyleşimsellik* (dialogism) kuramından hareketle metinlerarasılık kuramını geliştiren Jolia Kristeva, "söylemin konumu ve metnin arasında bir

koşutluk kurarak, nasıl ki bir söylem (ya da sözce) hem söyleyenin hem de dinleyeninin ortak ürünüyse ve kendinden önceki ya da çağdaş sözcelere gönderiyorsa, metnin de her zaman öteki metinlerin keşiştiği yerde bulunduğu ilkesini benimser.”³ Ona göre “[h]er metin bir alıntılar mozağı gibi oluşur, her metin kendi içinde başka bir metnin eritilmesi ve dönüşümüdür.”⁴

Bir alt/öteki metinle bilinçli kurulan her tür ilişki, metinlerarasılık işlemini başlatır. İki veya daha çok metin arasında kurulacak bağ/metinlerarasılık okurdan nitelikli ve etkin olmasını bekler. “Metinlerarası okumada Riffaterre’in önerdiği tanıma uygun olarak okurun, alıcının payından söz etmek, alıcının, dinleyeninin, okurun sözlü ya da yazılı bir ürün karşısındaki katkısını da göz önünde bulundurmak gerekmektedir.”⁵ Çünkü okunan/alınlanan bir metinle başka metin ya da metinler arasındaki ilişkiler ağını kurma işi, okurun birikimine, zihin gücüne, yeteneğine ve becerisine bağlıdır. Okur, daha önce yazılmış veya söylenmiş metinlerin izini yeni metinlerde sürmeye, kimi bağdaştırmalara gitmeye başladığında metinlerarasılık da başlar. Sonuçta metinlerarasılık üzerine kurulan metinler, metinlerarası nitelikli okuru gerektirir.

Cumhuriyet döneminin öne çıkan yazarlarından Sabahattin Ali (1907-1948), Nâzım Hikmet (1901/2-1963)’ten altı yaş kadar küçüktür. Her iki sanatkârın kalem ürünlerini yayımlaması ve bunlarla tanınması arasında da yaklaşık altı yedi yıllık fark bulunmaktadır. Nâzım Hikmet, 1920’lerin başında şiirleriyle dikkatleri üzerinde toplayan güçlü bir şair olarak belirir. Edebiyat dünyasına 1920’lerin ortalarında şiirle giren Sabahattin Ali ise asıl başarısını 1930’ların ortasında hikâyeleriyle yakalar. Sabahattin Ali’nin sanatı üzerinde öncü şair kimliğiyle Nâzım Hikmet’in etkili ve yönlendirici olduğu konusunda kaynaklarda bilgi bulunmaktadır.⁶ Bununla birlikte onun kalem ürünlerinden *Kuvayi Milliye* destanının Sabahattin Ali’nin bir hikâyesinden izler taşıması ilgi çekici görünmektedir. Biz burada Nâzım Hikmet’ten daha genç olan, ondan daha sonra kalem ürünleri ortaya koyan Sabahattin Ali’nin *Kağnı* adlı hikâyesindeki bazı öğelerin izlerini Nâzım Hikmet’in *Kuvayi Milliye* destanında sürmek, bu vesileyle Nâzım Hikmet’in sanatının bir yönüne dikkat çekmek istiyoruz.

Sabahattin Ali, 1935’te *Varlık*’ta yayımlanan *Kağnı* hikâyesinde yoksul Anadolu insanının yüzlerce yıldır süregelen yazgısına ve problemlerine sosyal gerçekçi bir bakış açısıyla yaklaşır. Ağalık düzeninin ve ağır işleyen buyrukçu devlet mekanizmasının ezdiği kimsesiz, yaşlı bir kadının hayatından bir kesiti öyküleştirir. 1939-1941 yılları arasında İstanbul, Çankırı ve Bursa cezaevlerinde yazdığı *Kuvayi Milliye* destanında Nâzım Hikmet de Anadolu insanının Kurtuluş Savaşı mücadelesi içerisindeki yazgısını ve yaşama uğraşını sosyal gerçekçi bakış açısından dikkatlere sunar. Her iki sanatkâr da sosyalist gerçekçi anlayışa bağlı kalem ürünleri ortaya koyar. Her iki sanatkârın eserlerinde yer yer ümit dolu romantizmle acı gerçekçilik iç içe geçer. Sabahattin Ali’nin içinden geldiği Anado-

lu coğrafyasını ve onun insanını Nâzım Hikmet'e göre kendi gerçekliğinde daha iyi gözlemlene ve anlama imkânı bulduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte Nâzım Hikmet'in söz konusu coğrafyayı ve onun insanını kavrama ve ifade etmede olağanüstü bir beceri gösterdiği de gözden kaçırılmamalıdır.

Sabahattin Ali'nin *Kağrı* hikâyesi, yoksul Anadolu köylüsünün ağalık düzeni ve devlet bürokrasisi tarafından nasıl baskılandığını sergileyen edebî bir metindir.⁷ *Kuvayi Milliye* destanı ise Kurtuluş Savaşı yılları Türkiye'sinin bağımsızlık mücadelesini, insanını, bu insanın şartlarını cephe ve cephe gerisiyle birlikte dikkatlere sunan bir kalem ürünüdür. Her iki metinde de odaklayım, hikâyesi anlatılacak olan Anadolu insanı ve onun yazgısı üzerinde toplanır. İnsanın, coğrafyanın ve içinde bulunulan şartların tanıtımında her iki kalem ürününde de yer yer kimi kısa tasvirlerle başvurulur. Bu tasvirlerden biri *kağrı* etrafında şekillenir.

Kağrı hikâyesinin sonuna doğru anlatıcı, bir ay kadar önce öldürülen oğlunun kokmuş cesedini jandarma baskısıyla mezarından çıkarıp kasabaya götürmek zorunda kalan yaşlı kadını şöyle tasvir eder:

*"İhtiyar kadın, iki sıska ve küçük, birer eşek kadar küçük öküzün çektiği kağrının arkasında çıplak ayakları taşlara takılarak; elinde değnek, ağlamaktan kısılmış sesiyle öküzlere bağtırmaya çalışarak, yürüyordu. Yaz gecelerinin parlak ay ışığı altında çakalların sesini bastıran bir gıcırta ile ağır ağır ilerleyen bu kağrı, hiç de bir ölü taşıya benzemiyordu: öküzler sırtlarına vuran aydınlık altında canlı ve gülbüz; yamalı yorgan ve köhne kağrı fevkalâde kıymetli bir madenden yapılmış gibi güzel ve yeni görünüyordu. Kadının gölgesi, elindeki değnekle beraber, beyaz taşların, çalıkların üzerinden atlayarak metrelerce uzanıyor, raks eder gibi sıcırdıyordu."*⁸

Sabahattin Ali'nin *Kağrı* hikâyesinin yayımlanmasından dört yıl kadar sonra yazımına başlanan, yedi yıl sonra tamamlanan *Kuvayi Milliye* destanında buna benzer şekilde şu anlatım ve tasvir yer alır:

*"Ayın altında kağrılar gidiyordu.
Kağrılar gidiyordu Akşehir üstünden Afyon'a doğru.
Toprak öyle bitip tükenmez,
dağlar öyle uzakta,
sanki gidenler hiçbir zaman
hiçbir menzile erişmiyecekti.
Kağrılar yürüyordu yekpare meşeden tekerlekleriyle.
Ve onlar
ayın altında dönen ilk tekerlekti.
Ayın altında öküzler
başka ve çok küçük bir dünyadan gelmişler gibi
ufacık, kısacıklar,
ve pırlıtlar vardı hasta, kırık boynuzlarında*

ve ayakları altından akan
toprak,
toprak
ve topraklı.

Gece aydınlık ve sıcak
ve kağnılarda tahta yataklarında
koyu mavi humbaralar çırılçıplaktı.”⁹

Görüldüğü gibi *Kuvayi Milliye* destanından alıntılanan kesit, *Kağnı* hikâyesinden aktarılan metin parçasını anımstırır. Her iki metinde de gece saatlerinde ayın altında yük taşıyan insan(lar), öküzler ve kağnı(lar) tasvir edilir. *Kağnı* hikâyesinde öküzler “iki sıska ve küçük, birer eşek kadar küçük” tür. Buna benzer şekilde *Kuvayi Milliye* destanında “öküzler başka ve çok küçük bir dünyadan gelmişler gibi ufacık, kısacıktı”r. *Kağnı* hikâyesinde kağnının üzerinde taşınan bir ceset, *Kuvayi Milliye* destanında ise kağnının üzerinde cepheye taşınan “humbaralar” bulunmaktadır. Her iki metinde de mekân Anadolu’dur. Zaman yaz mevsimi, ağustos ayıdır. *Kağnı* hikâyesinde olay örgüsünün geçtiği ay “[m]üddeiumumi evvelâ kendisi doktoru da alıp gelecekti. Sonra ağustosun bu sıcağında at üstünde günlerce yolculuğu pek gözüne kestiremedi”¹⁰ ifadesinde açığa vurulur. *Kuvayi Milliye* destanında ise olayların geçtiği zaman dilimi “Yedinci Bap 922 Ağustos Ayı ve Kadınlarımız ve 6 Ağustos Emri ve Bir Âletle Bir İnsanın Hikâyesi” başlığından itibaren metnin değişik yerlerinde ifade edilir. *Kağnı*’da “öküzler[in] sırtlarına vuran aydınlık”, *Kuvayi Milliye* destanında öküzlerin “pırılıtlar vardı hasta, kırık boynuzlarında” şeklinde karşımıza çıkar.

Her iki metinde de kağnılarla yük taşıyanlar, kadın(lar)dır. *Kağnı* hikâyesinde oğlunun çürümüş cesedini jandarmalar tarafından ilçeye götürmeye zorlanan yaşlı kadın, kağnının arkasından yetişmeye çalışırken yüz üstü toprağa düşer ve ölür. Böylece cesedi götürmesi gereken yere / menzile ulaştıramaz. *Kuvayi Milliye*’de ise buna benzer şekilde,

“sanki gidenler hiçbir zaman
hiçbir menzile erişmiyecekti.”

söyleyişiyle kadınların cephane / silah taşımada yaşadığı güçlük ve bıkkınlıkla onların ulaşmaları gereken yere / menzile “erişmiyecek”leri ifade edilir. İki metinde de yapılan işin güçlüğüne bağlı bir anlam ilgisinin olduğu gözden kaçmaz. Bakhtin’in tanımı çerçevesinde metinler arasında açık bir *söyleşimsellik* (dialogism) söz konusudur.

Bu benzerliklerden ve paralelliklerden de anlaşılacağı üzere Sabahattin Ali’nin *Kağnı* hikâyesiyle Nâzım Hikmet’in *Kuvayi Milliye* destanında *kağnı* ögesi etrafındaki ilişkiler ağı tesadüfle açıklanamaz. Kaldı ki birbiriyle tanışan, görüşen, aynı sanat anlayışı içerisinde, aynı dünya görüşüyle hareket eden bu iki

sanatçının birbirlerinin eserlerini okuduklarını, kimi görüşler getirdiklerini yazılarından takip etmek mümkündür. Nâzım Hikmet, yazılarında Orhan Selim takma adıyla Sabahattin Ali'yi ve sanatını konu alır. Hapishaneden Kemal Tahir'e gönderdiği mektuplarda Sabahattin Ali'nin adını anar.¹¹ Sabahattin Ali'nin ölümünden sonra da çeşitli vesilelerle ondan söz ettiği konuşmaları bulunmaktadır.¹² Üstelik Orhan Selim takma adıyla *Akşam* gazetesinde yayımlanan yazılarından 17. 06. 1936 tarihli olanı *Kağnı* başlığını taşımaktadır. O, söz konusu bu kısa yazısında Sabahattin Ali'nin 1936'da yayımlanan *Kağnı* adlı hikâye kitabını eleştirel bakışla değerlendirme yoluna gider. Özellikle de *Kağnı* hikâyesi üzerinde durma ihtiyacı duyarak,

"Sabahattin Ali 'Yeni Kitapçı' da Kağnı isimli bir hikâyeler kitabı çıkardı. Değirmen'den sonra bu onun ikinci kitabıdır.

İki kitap arasında büyük bir fark var. Birincisinde çocuk ve liseli Sabahattin Ali de yer tutmuştu. İkincisinde yalnız delikanlı Sabahattin var. Sonra ikincisi birinci kitabına göre bilhassa dil bakımından çok daha olgun.

Dikkat ediyorum bu genç ve neslinin en kuvvetli, en olgun hikâyecisi mevzu, hareket ve düşünce noktasından değil, bilakis ekserisi çok hareketli, çok 'büyük' ve çok 'düşünceli' mevzularına lazım geldiği kadar geniş çerçeveler çizememekten mustarip.

Mesela 'Kağnı' hikâyesini ele alalım. Bu hikâye realitesi, hareketi, görüşündeki derinlik bakımından bizde eşine az rastlanan bir 'buluştur'. Fakat layık olduğu kaba sığdırılmamış. Bir küçük hikâye gibi yazılmak istenmiş, çerçevesi dar ve kısa gelmiş. İnsan 'Kağnı' hikâyesinin mevzuunu, ana çizgilerini çizen sanatkârdan bunu bir büyük hikâye halinde vermesini bekliyor."¹³

dedikten sonra, "Kağnı Türkiye edebiyat tarihine, daha yapılmamış ve yarın yapılacak olan 'sahici' edebiyat tarihine girmiş bir eserdir"¹⁴ yargısında bulunur.

Bu cümleler Nâzım Hikmet'in Sabahattin Ali'nin kalem ürünlerini, bu arada *Kağnı* hikâyesini dikkatli bir şekilde okuduğunu ve değerlendirdiğini gösterir. Bu sebeple *Kuvayi Milliye* destanında *kağnı* etrafında yaptığı tasvirlerin, zaman ve mekân kurgusunun, kağnılarla silah taşıyan yorgun ve bezgin kadınların, kurduğu gece atmosferinin geniş planda Sabahattin Ali'nin *Kağnı* hikâyesinden geldiği yargısında bulunmak yanlış olmayacaktır.

Bununla birlikte iki metnin bağdaşmayan bir yönünden de söz etmek gerekir. O da söylem düzlemidir. Bahktin'in de ifade ettiği gibi "[d]ar anlamda şiirsel olan türlerde, sözcüğün doğal diyalojikleşmesi sanatsal kullanıma koyulmaz, sözcük kendine yeterlidir ve kendi sınırları dışında yabancı sözceler varsaymaz. Şiirsel biçim, yabancı söylemle herhangi karşılıklı bir etkileşimden, yabancı söyleme herhangi bir anıştırma yapmaktan uzak tutulur."¹⁵ Bu bağlamda *Kuvayi Milliye* destanı, söylem ve biçim düzleminde *Kağnı* hikâyesinden ayrışmaya, kendine özgü bir söylem kurmaya yönelir. Bu da Bahktin'in söz konusu ettiği şiir-

sel türe bağlı bir ayrışma olarak anlam kazanır. İki metnin söylem düzleminde ayrışması metinlerarasılığın olmadığı anlamına gelmez. Her yazı kılıgısı, daha önce üretilmiş metinlerin, söylemlerin içerisinden geçerek varlık kazanır. Bu sebeple Harold Bloom “şiiir tarihinin şiiirsel etkilenmeden ayrı tutulamayacağı”nı¹⁶ ileri sürerek şiiirde de metinlerarasılığın bulunduğunu açıkça gösterir.

İki metin arasındaki ilişkiler ağı, metinlerarasılık konusunu düşündürür. Fakat bu metinlerdeki ilişkiler ağı, açık *metinlerarasılık* çerçevesinde yorumlanamaz. Model metne herhangi bir göndermede bulunmayan böyle bir metin parçası / kesiti açık metinlerarasılığın çerçevesine sığmaz. Daha farklı bir teorik adlandırılmaya ve çerçeveye ihtiyaç duyar. Kubilay Aktulum, bu tür kapalı metinlerarası ilişkiler ağının “gizli alıntı” (aşırma, çalıntı, intihal) içerisine yerleştirilebileceğini ifade ederek alıntı ve gizli alıntı konusunda şunları söyler:

“Metinlerarası ilişkiler bağlamında alıntı, ayrıçlar ya da italik yazı kullanılarak, bir söylem biriminin başka bir söylemde yinelenmesi olarak tanımlanır, bilinçli, istemli bir anımsama olduğundan metinlerarasılığın en açık ve en sık başvurulan biçimidir. Alıntının karşısına ise, kapalı metinlerarası diye anılabilecek “gizli alıntı”yı (aşırma, çalıntı, intihal) yerleştirebiliriz. Kapalı bir metinlerarasılık olgusu olarak görülen gizli alıntı ayrıçlar ya da italik yazı kullanılmadan, bir sözcenin, bir söylem parçasının, bir kesitin geldiği yapıt ya da yazarın adı belirtilmeden yapılan alıntı biçimi olarak bilinir. Bir yazarın kendi düşünsel çabasının sonucu olmayan bir yapıttan, kimi bölümleri ya da bütünü ayrıçlarla belirtmeden, aşırıya varacak derecede, olduğu gibi kopyalaması, yazarın adının yerine kendi adını yazması, böylelikle bir başkasının metnini kendi metniymiş gibi göstermesi, onu sahiplenmesi olarak da tanımlanabilir.”¹⁷

Aktulum’un bu tanımıyla Nâzım Hikmet’in Sabahattin Ali’nin *Kağrı* hikâyesiyle metinlerarasılık kurduğu metin kesiti arasında uygunluktan söz edilebilir. Nâzım Hikmet’in kaleminde her ne kadar değişime ve dönüşüme uğrasa da *gizli alıntı*nın ana metne olan benzerliği açıktır. Kalem ürünlerinde / şiirlerinde gazete yazılarından ve haberlerinden (Vatan Haini),¹⁸ resimlerden (Avni’nin Atları, İbrahim Balaban’ın ‘Mapusane Kapısı Tablosu’ Üstüne, Balaban’ın ‘Harman Tablosu’ Üstüne Söylenmiştir),¹⁹ felsefe tarihinden (Berkley),²⁰ tarihi anlatılardan (Şeyh Bedrettin Destanı),²¹ mektuplardan (İstanbul’dan Mektup),²² bilimsel teorilerden (Rübailer [Ne nurdan...])²³ yararlanan; kimi şairlerden (Mayakovski’nin *150.000.000 Destanı*’ndan hareketle *Açların Gözbebekleri*’ni yazması) gizli alıntılar yapıp onları kendi metni için malzemeye dönüştürerek yeni edebî metinler kuran; bu türden malzemeye / metinlere çoğunlukla açık veya kapalı göndermelerde bulunan Nâzım Hikmet’in *Kuvayi Milliye* destanında Sabahattin Ali’nin *Kağrı* hikâyesine göndermede bulunmaması düşündürücüdür. Problemi bu şekilde ortaya koyduktan sonra söz konusu esinlenme yahut gizli alıntı üzerinde kimi düşünceler ve varsayımlar geliştirmek, ihtimaller üzerinde durmak gerekecektir.

Zayıf bir ihtimal de olsa dört yıl kadar önce okunan ve hakkında eleştirel yazı yazılan bir metin, içselleştirilerek bilinç düzleminden bilinçaltı düzlemine taşınmış olabilir. Yeni bir metin inşa edilirken de kaynağından ve bağlamından kopup bilinçaltı anımsamaya bağlı olarak yeni bileşimlerle görünürlük kazanabilir. Çünkü dil, sonsuz anlam üretimine sahiptir. Julia Kristeva'nın *Sémiotiké* adlı kitabında söylediği gibi, "metinlerarasılık bilinçaltı göndermeleri de kapsar."²⁴ Bilinçaltı anımsama, kişinin okumalar, dinlemeler ya da başka yollarla edindiği bilgi, izlenim, algı, sezgi gibi öğelerin bilinçaltı kodlarında yer tutması ve zamanla kaynağından koparak bir sanat ürününde, sanatkârın da bilincinde olmadan yeni bir bağlamda, yeni bir işlevle ortaya çıkmasıdır. Nâzım Hikmet'in, daha önce değindiğimiz gibi, *Kuvayı Milliye* destanını yazmadan dört yıl kadar önce *Kağnı* hikâyesini merkeze alarak Sabahattin Ali'nin hikâye sanatı üzerinde durduğu, eleştirel bir yazı kaleme aldığı düşünülürse böyle bir ihtimal zayıf görünmektedir. Çünkü *Kuvayı Milliye* destanının yazımında bilinçaltına ve bilinçaltı anımsamanın mekanizmasına tabi olabilecek yeterli zaman aralığından söz etmek güç görünmektedir. Bununla birlikte *bilinçaltı* ve *sanat* gibi karmaşık yapılardan söz ederken temkinli olmakta yarar vardır. Çünkü kimi insanlarda anımsama melekesinin zayıf kaldığı, hızlı bir unutmaya mekanizmasına tabi olduğu görülür. Nazım Hikmet de bunlardan biridir. Onun unutkan ve dalgın biri olduğunu çocukluk arkadaşı Vala Nurettin kaydetmektedir.²⁵

İkinci ve belki daha kuvvetli ihtimal ise Nâzım Hikmet'in Sabahattin Ali'nin metninden, *kağnı* ögesi etrafında gece atmosferi içinde şekillenen yapıdan bilinçli bir şekilde yararlanma yoluna gittiği, bunu, kendi metninin bütünlüğünü ve atmosferini bozmamak için herhangi bir şekilde ifade etme gereği duymadığıdır. Farklı bağlamda, farklı söylemde, farklı ve yeni bir metin kurmuş olması da alt metnin bir şekilde ifade edilmesini gereksiz kılmış olmalıdır. Bu sebeple o, Sabahattin Ali'nin *Kağnı* hikâyesine herhangi bir göndermede bulunmaya ihtiyaç duymamış olmalıdır. Başka sanat ve sanat dışı ürünlerden geniş şekilde yararlanma, onları dönüştürerek kalem ürünleri ortaya koyma yöntemini geliştiren şair için bu, onun yazma etkinliğinin bir sonucudur ve tabiidir.

Esinlenme, etkilenme yahut alıntı, çalıntı (intihal) gibi konular, karışık ve çok yönlü psikolojik dinamiklere dayanır. Sanat-etik ilişkisinin de içine girdiği böyle bir problem farklı bir çalışmanın konusu durumundadır. Bu sebeple burada durum tespitiyle yetinilecektir. Yalnız hemen hemen her yazı kılıgısının ya da dil üretiminin sürekli bir esin ya da etkiyi yahut (ç)alıntıyı veya daha geniş çerçevede söylemek gerekirse metinlerarasılığı içerdiğini ifade etmek gerekir. Çünkü daha önce yazılmış metinler ya da söylenmiş sözler, birer alt metin / model metin yahut söylem olarak yeni metinler ve söylemler üzerinde etki gücüne ve yeniden üretim potansiyeline sahiptir.

Anlaşılabileceği üzere Nâzım Hikmet, kendisinden altı yaş kadar küçük olan ve kendisinden yaklaşık altı yedi yıl kadar sonra edebiyat dünyasında yer tutmaya başlayan Sabahattin Ali'nin sanatından bilinçli ya da bilinçsiz yararlanma yoluna gitmiş, onun *Kağnı* hikâyesinin atmosferini, kimi tasvirlerini dönüştürerek gizli alıntı yoluyla *Kuvâyi Milliye* destanına taşımıştır. *Kağnı* örneği özelde Nâzım Hikmet'in, genelde şair ve yazarların yazma eylemini, kaynak metin problemini, ana metinle / metinlerle kurduğu ilişkiler ağını hatta sanat ontolojisini yeni baştan düşünmemizi, eleştirel bakışla değerlendirmemizi gerektirecek bir nitelik taşımaktadır.

DİPNOTLAR

- 1 Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yayınevi, Ankara 1999, s. 26-27.
- 2 Age, s. 27.
- 3 Age, s. 41.
- 4 Julia Kristeva, *Sémiotiké*, Seuil, Paris 1969, s. 185'ten aktaran: Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yayınevi, Ankara 1999, s. 41.
- 5 Kubilay Aktulum, *Folklor ve Metinlerarasılık*, Çizgi Kitabevi, Konya 2013, s. 47.
- 6 Zekeriya Sertel, Sabiha Sertel, Yıldız Sertel, *Sertel'lerin Anılarında Nâzım Hikmet ve Babîali*, Adam Yayınları, İstanbul 1993, s. 23.
- 7 Bkz. Cafer Gariper, "Sabahattin Ali'nin Kağnı Hikâyesi Üzerinde Bir Çözümleme", *Araştırmalar -İnsan Bilimleri Araştırmaları-*, nr. 3-4, Isparta 2000, s. 1-16.
- 8 Sabahattin Ali, *Kağnı/Ses*, 4. Baskı, Bigi Yayınevi, Ankara 1972, s. 13-14.
- 9 Nâzım Hikmet, *Kuvâyi Milliye, Şiirler: 3*, Adam Yayınları, İstanbul 1987, s. 71.
- 10 Sabahattin Ali, *Kağnı/Ses*, 4. Baskı, Bigi Yayınevi, Ankara 1972, s. 12.
- 11 Nâzım Hikmet, *Kemal Tahir'e Mapusaneden Mektuplar*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1996, s. 58.
- 12 Zekeriya Sertel, Sabiha Sertel, Yıldız Sertel, *Sertel'lerin Anılarında Nâzım Hikmet ve Babîali*, Adam Yayınları, İstanbul 1993, s. 24.
- 13 Nâzım Hikmet, *Sanat, Edebiyat, Kültür, Dil Yazılar 1*, İstanbul 1996, s. 176.
- 14 Age, a. y.
- 15 Mikhaıl Bakhtin, *Karnavaldan Romana*, (Çev. Cem Soydemir), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2001, s. 62.
- 16 Harold Bloom, *Etkilenme Endişesi Bir Şiir Teorisi*, (Çev. Ferit Burak Aydar), Metis Yayınları, İstanbul 2008, s. 47.
- 17 Kubilay Aktulum, "Tahsin Yücel'in *Yalan* Adlı Romanında Yazınsal Bir İzlek Olarak Aşırımacının Portresi", *biliş*, S. 68, Ankara 2014, s. 1-2.
- 18 Nâzım Hikmet, *Son Şiirleri Şiirler 7*, Adam Yayınları, İstanbul 1997, s. 148.
- 19 Nâzım Hikmet, *Yeni Şiirler (1951-1959) Şiirler 6*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s. 176; Nâzım Hikmet, *Yatar Bursa Kalesinde Şiirler 4*, Adam Yayınları, İstanbul 1994, s. 196-197.
- 20 Nâzım Hikmet, *835 Satır Şiirler 1*, Adam Yayınları, İstanbul 1994, s. 49-56.
- 21 Nâzım Hikmet, *Benerci Kendini Niçin Öldürdü Şiirler: 2*, Adam Yayınları, İstanbul 1997, s. 221-273.
- 22 Nâzım Hikmet, *Yeni Şiirler (1951-1959) Şiirler 6*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s. 85-90.
- 23 Nâzım Hikmet, *Kuvâyi Milliye Şiirler 3*, Adam Yayınları, İstanbul 1997, s. 214.
- 24 Julia Kristeva, *Sémiotiké*, Seuil, Paris 1969, s. 149.
- 25 Vâlâ Nureddin, *Bu Dünyadan Nâzım Geçti*, 5. Baskı, Cem Yayınları, İstanbul 1988, s. 13-14, 21-22.

KAYNAKÇA

- Aktulum, Kubilay, *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yayınevi, Ankara 1999.
- Aktulum, Kubilay, *Folklor ve Metinlerarasılık*, Çizgi Kitabevi, Konya 2013.
- Aktulum, Kubilay, "Tahsin Yücel'in *Yalan* Adlı Romanında Yazınsal Bir İzlek Olarak Aşırmacının Portresi", *bilig*, S. 68, Ankara 2014, s. 1-24.
- Ali, Sabahattin, *Kağnı/Ses*, 4. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 1972.
- Bakhtin, Mikhail, *Karnavaldan Romana*, (Çev. Cem Soydemir), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2001.
- Bloom, Harold, *Etkilenme Endişesi Bir Şiir Teorisi*, (Çev. Ferit Burak Aydar), Metis Yayınları, İstanbul 2008.
- Kristeva, Julia, *Sémiotiké*, Seuil, Paris 1969.
- Korkmaz, Ramazan, *Sabahattin Ali İnsan ve Eser*, YKY, İstanbul 1997.
- Nâzım Hikmet, *835 Satır Şiirler 1*, Adam Yayınları, İstanbul 1994.
- Nâzım Hikmet, *Benerci Kendini Niçin Öldürdü Şiirler: 2*, Adam Yayınları, İstanbul 1997.
- Nâzım Hikmet, *Kuvâyi Milliye, Şiirler: 3*, Adam Yayınları, İstanbul 1987.
- Nâzım Hikmet, *Yeni Şiirler (1951-1959) Şiirler 6*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.
- Nâzım Hikmet, *Son Şiirleri Şiirler 7*, Adam Yayınları, İstanbul 1997.
- Nâzım Hikmet, *Yatar Bursa Kalesinde Şiirler 4*, Adam Yayınları, İstanbul 1994.
- Nâzım Hikmet, *Yeni Şiirler (1951-1959) Şiirler 6*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.
- Nâzım Hikmet, *Sanat, Edebiyat, Kültür, Dil Yazılar 1*, İstanbul 1996, s. 176.
- Nâzım Hikmet, *Kemal Tahir'e Mapusaneden Mektuplar*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1996.
- Sertel, Zekeriya, Sertel, Sabiha, Sertel, Yıldız, *Sertel'lerin Anılarında Nâzım Hikmet ve Babîâli*, Adam Yayınları, İstanbul 1993.
- Vâlâ Nureddin, *Bu Dünyadan Nâzım Geçti*, 5. Baskı, Cem Yayınları, İstanbul 1988.